

## บทที่ 4

### ผลการศึกษาศานการณ์

จากการศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศานการณ์องค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตำบลท่าสองคอนทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลของการวิจัยปรากฏดังนี้

1. การศึกษาการใช้สถาน้องค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตำบลท่าสองคอนทั้งในอดีตถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยด้วยแบบแผนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เอกสารประวัติศาสตร์เมืองมหาสารคาม หลักฐานจากโบราณ และข้อมูลทางโบราณคดีที่เกี่ยวข้อง และใช้การสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือสำคัญ โดยกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมสนทนาจำนวน 20 คนซึ่งเป็นบุคคลที่ผู้วิจัยได้เจาะจงเลือกตามเกณฑ์คุณสมบัติที่กำหนดไว้ ผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

1.1 เอกสารประวัติศาสตร์เมืองมหาสารคาม หลักฐานจากโบราณ และข้อมูลทางโบราณคดีที่เกี่ยวข้อง พบว่า แต่เดิมบรรพบุรุษ ปู่ ย่า ตา ยาย อาศัยอยู่ที่เมืองสาเกต อยู่ในเขตสุวรรณภูมิ (อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด) ซึ่งเป็นเขตทุ่งกุลาร้องไห้ที่ทุรกันดาร มีผู้คนมากขึ้น ทำให้ขาดแคลนที่การเกษตร จึงได้อพยพย้ายถิ่น มาที่อุดมสมบูรณ์กว่าเดิมจึงมาตั้งรกรากที่แม่น้ำชี ซึ่งเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์จึงได้ตั้งถิ่นฐานและปลูกบ้านเรือน โดยอยู่ใกล้เมืองฟ้าแดดสงยาง (เมืองโบราณ อำเภอภมราไสย จังหวัดกาฬสินธุ์) ต่อมาได้เกิดภาวะการขาดแคลนอาหาร จึงได้ให้ปู่จางแดง เฒ่าก่อน และอาจารย์ซาใหญ่ ออกหาแหล่งที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ที่อุดมสมบูรณ์ได้แก่บริเวณบ้านจวนขึ้นต่อเมืองเชียงเหียน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมืองเชียงเหียนเป็นเมืองโบราณ ต่อมาจึงอพยพมาอยู่บ้านท่าสองคอนประกอบอาชีพ และครั้งนี้เกิดอหิวาตกโรคระบาด ทำให้คนล้มตายเห็นจำนวนมากชาวบ้าน ท่าสองคอนจึงอพยพหนีโรคภัย โดยแบ่งเป็น 5 สาย ได้แก่ สายที่ 1 ได้เป็นบ้านเสียวโคกกลางสายที่ 2 ได้เป็นบ้านวางรังกา สายที่ 3 ได้เป็นบ้านตั้งหินกอง สายที่ 4 ได้เป็นบ้านหนองโก และบ้านหนองบอน สายที่ 5 ได้เป็นบ้านปอแดงบ้านท่าสองคอนหมู่ที่ 18

ตำบลท่าสองคอน เป็นตำบลที่มีขนาดใหญ่ตำบลหนึ่งของอำเภอเมืองมหาสารคาม จากทั้งหมด 13 ตำบล และจัดได้ว่าเป็นตำบลเก่าแก่ที่ได้จัดตั้งมานานแล้ว ราษฎรได้อพยพมาจาก

อำเภออมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ประชาชนส่วนใหญ่พูดภาษาไทยอีสาน นับถือศาสนาพุทธ แบ่งการปกครองออกเป็น 23 หมู่บ้าน

บ้านหนองเขื่อนช้าง เป็นหมู่บ้านตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2230 โดยประชาชนที่อพยพมาจากบ้านเมืองหงส์เมืองทองจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเดิมดินแดนนี้เป็นป่าดงดิบมีสัตว์นานาชนิดอาศัยอยู่ ตรงใจกลางมีหนองน้ำเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ มีโจลงช้างจำนวนมากมาอาบน้ำอยู่เป็นประจำจนกลายเป็น “เถื่อนช้าง” และได้เพี้ยนมาเป็นเขื่อนช้าง จึงเรียกว่า บ้านหนองเขื่อนช้าง

1.2 ด้านสังคมและการเมือง ผู้วิจัยเสนอผลสะท้อนความคิดเห็นต่อกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้วยวาจา ดังเช่น คำบอกเล่าต่อไปนี้

**ผลการวิจัยสังเคราะห์จากคำสัมภาษณ์ของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ดังนี้**

### 1. ด้านสังคมและการเมือง

“...กระผมมีความเห็น ด้านสังคมและการเมืองนั้นมีมาก ไม่ว่าจะตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน แต่มีอยู่สิ่งหนึ่งที่เราไม่ควรลืมคือ หลวงปู่สิงห์ เพราะท่านเป็นบุคคลสำคัญต่อตำบลท่าสองคอนเป็นอย่างมาก”

(ผู้ร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 1)

“...กระผมมีความเห็นเช่นดังผู้ร่วมสนทนากคนที่ 1 เพราะหลวงปู่สิงห์เป็นปูชนียบุคคลที่ควรเคารพกราบไหว้ เป็นผู้มีความดีต่อการต่อตำบลท่าสองคอนเป็นอย่างมาก...”

(ผู้ร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 2)

“...ดิฉันเห็นว่า สมควรที่จะมีการนำเรื่องราวของหลวงปู่สิงห์เผยแพร่ออกไปให้ประชาชนภายนอกได้รู้จัก และนอกจากจะเป็นการเผยแพร่ให้ประชาชนภายนอกได้รู้จักแล้ว ยังเป็นการส่งต่อความรู้ให้คนรุ่นหลังได้รู้จักคุณความดีของหลวงปู่มิให้สูญหายไปกับกาลเวลา”

(ผู้ร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 3)

“...ผมมีความเห็นว่า นอกจากเรื่องราวการปฏิบัติธรรมของท่านที่เป็นที่รู้จักแล้ว ท่านยังช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไม่ให้โดนทำลายจนหลงเหลืออยู่ให้เราได้เห็นจนกระทั่งทุกวันนี้.”

(ผู้ร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 4)

สรุปได้ว่า ด้านสังคมและการเมือง มีตำนานหลวงปู่สิงห์ หลวงปู่ สิงห์ โสภโณ หรือ “พระครูสารกิจประยุต” อดีตเจ้าอาวาสวัดกุญชรวนาราม บ้านหนองเขื่อนช้าง เจ้าคณะตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นพระที่มีวัตรปฏิบัติดี สร้างคุณประโยชน์ให้กับชาวตำบลท่าสองคอนอย่างมาก โดยท่านได้อนุรักษ์ป่าไม้และสิ่งแวดล้อมของตำบลท่าสองคอนจนได้กลายมาเป็นตำนานต้นไม้ใหญ่จนกระทั่งปัจจุบัน

## 2. ด้านเศรษฐกิจ

“...กระผมขอเปิดประเด็นการสนทนาด้วยการอภิปรายด้านเศรษฐกิจของตำบลท่าสองคอนเพราะด้านเศรษฐกิจตำบลท่าสองคอนนั้น มีหลากหลายอาชีพ ทั้งการเกษตร ค้าขาย และการทอผ้า จึงจะขอความคิดเห็นว่าจะนำเรื่องใดมาเป็นตำนานด้านเศรษฐกิจของตำบลท่าสองคอน ”

(ผู้ร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 4)

## มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

“...กระผมมีความเห็นว่าน่าจะนำเรื่องผ้า มาเป็นตำนานได้ เพราะในประเด็นอื่นๆ ทั้งการเกษตร ค้าขายนั้น ไม่น่าจะเป็นตำนานได้”

(ผู้ร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 2)

“...ดิฉันมีความเห็นเช่นเดียวกับผู้ร่วมสนทนาคนที่ 2 เพราะผ้าไหมของเรานั้นขึ้นชื่อมากๆ ผู้คนที่ผ่านไปมาก็ต้องมาแวะซื้อผ้าที่บ้านหนองเขื่อนช้างทั้งนั้น”

(ผู้ร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 12)

“...ผมขอสนับสนุนผู้ร่วมสนทนาคนที่ 4 และคนที่ 12 เพราะผ้าไหมของบ้านเรามีชื่อเสียง โดยเฉพาะลายสร้อยดอกหมากซึ่งมีมายาวนาน สมควรจะสร้างเป็นตำนานให้คนได้ศึกษาต่อไป...”

(ผู้ร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 9)

“...ดิฉันก็มีความคิดที่น่าจะนำตำนานผ้าไหมมาสร้างเป็นตำนานให้คนรุ่นหลังได้รู้จักให้มากๆ เพราะจะได้เป็นการอนุรักษ์อาชีพที่มีเป็นของปู่ย่าตายาย ไม่ให้สูญหายไป เพราะตอนนี้มีแต่คนแก่ที่ทอผ้า คนรุ่นใหม่ไม่ให้ความสนใจแล้ว ...”

(ผู้ร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 13)

“...ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา จากเดิมใช้ทอเป็นฝ้ายงูใส่เป็นเครื่องนุ่งห่มธรรมดา ไม่ได้ขาย และต่อมาได้ดำเนินการอย่างจริงจัง เมื่อปี พ.ศ. 2514 โดยได้รับคำแนะนำจากทางวิทยาลัยครูและสถาบันอื่นๆ ในเรื่องการออกแบบ เทคนิคต่างๆ เพื่อให้ตรงตามความต้องการของตลาด นอกจากทอผ้าแล้วยังได้นำเอาผ้าที่ทอแล้ว มาประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ต่างๆ อีกเป็นจำนวนมาก ดังนั้นดิฉันจึงเห็นว่าสมควรที่จะนำเรื่องของผ้ามาสร้างเป็นตำนานด้านเศรษฐกิจ...”

(ผู้ร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 10)

สรุปได้ว่าตำนานด้านเศรษฐกิจของตำบลท่าสองคอนมีตำนานผ้าไหม โดยเฉพาะผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากซึ่งชาวตำบลท่าสองคอน และชาวบ้านหนองเขื่อนช้างได้ดำเนินการทอผ้าพื้นเมือง และผลิตภัณฑ์งานประดิษฐ์จากสิ่งทอ ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา จากเดิมใช้ทอเป็นฝ้ายงูใส่เป็นเครื่องนุ่งห่มธรรมดา ไม่ได้ขาย และต่อมาได้ดำเนินการอย่างจริงจัง เมื่อปี พ.ศ. 2514 โดยได้รับคำแนะนำจากทางวิทยาลัยครูและสถาบันอื่นๆ ในเรื่องการออกแบบ เทคนิคการประดิษฐ์ เพื่อให้ตรงตามความต้องการของตลาด นอกจากทอผ้าแล้วยังได้นำเอาผ้าที่ทอแล้ว มาประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ต่างๆ อีกเป็นจำนวนมาก

### 3. ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เข้าร่วมสนทนาทุกคนเห็นสมควรให้ การย้อมสีไหมจากธรรมชาติเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะมีมาแต่โบราณกาลแล้ว จึงสรุปได้ว่าด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น เกิดจากกระบวนการผลิตผ้าไหม ซึ่งมีการย้อมสีไหมจากธรรมชาติ สีที่ย้อมจากธรรมชาติ มีดังนี้ สีแดง ได้จาก ครั่ง รากยอ สีส้ม ได้จาก ต้นคราม สีเหลือง ได้จาก แก่นขนุน ขมิ้นชัน แก่นเข สีเขียว ได้จาก เปลือกสมอและใบหูกวาง ใบเคย สีม่วงอ่อน ได้จาก ลูกหว้า สีชมพู ได้จาก ต้นฝาง ต้นมหากาฬ สีดำ ได้จาก เปลือกสมอ และลูกมะเกลือ ลูกกระเจียว สีส้ม ได้จากลูกสะตือ (หมากชาติ) สีนํ้าตาลแก่ ได้จาก งานแก่นอะลาง สีกากี้เกมเขียว ได้จาก เปลือกเพกากับแก่นขนุน สีกากี้เกมเหลือง ได้จาก หมากสงกับแก่นแกแล

#### 4. ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น

ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เข้าร่วมสนทนาทุกคนเห็นสมควรให้ ประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงสรุปได้ว่าด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นของตำบลท่าสองคอน คือ มี ประเพณีบุญบั้งไฟซึ่งพิธีกรรมบุญบั้งไฟแบบดั้งเดิมของชาวบ้านหนองเขื่อนช้างในสมัยก่อนจะมีการเตรียมงานกันที่วัด ซึ่งเริ่มตั้งแต่การประชุมก็จะทำกันในวัด ช่วงที่ทำบั้งไฟก็เป็นพระสงฆ์ ในตอนเช้าของวันงานจะมีการรดสังข์ เพื่อเป็นอุบายห้ามไม่ให้พระลาสิกขาเพื่อที่จะได้สืบต่อ พระพุทธศาสนา การทำบั้งไฟก็ใช้ไม้ไผ่ซึ่งหาได้ทั่วไป ซึ่งเป็นการพิสูจน์ฝีมือของช่างอย่าง แท้จริง และในขบวนแห่มีการห้ามเสด็จพระนาคหน้า บั้งไฟก็จะทำกันหมู่บ้านละ 1 บั้งเท่านั้น และในขบวนแห่ก็มีการสอดแทรกหลักธรรมทางศาสนาเข้าไปด้วย และในช่วงนี้จะมีการบวช ด้วย และในขบวนแห่ก็จะมีการแห่นาคไปพร้อมกัน

#### 5. ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

“...ในประเด็นด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กระทบเห็นควรว่าน่าจะนำตำนาน เต่ามาเป็นตำนาน เพราะเป็นตำนานอันศักดิ์สิทธิ์ บ่งบอกถึงที่มาของความเชื่อและความอุดม สมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมบริเวณนี้...”

(ผู้ร่วมสนทนาคนที่ 1)

นอกจากนี้แล้วยังมีผู้ร่วมสนทนาคนที่ 3, 5, 6 เห็นด้วยกับผู้ร่วมสนทนาคนที่ 1

“...แต่ดิฉันมีความเห็นว่าควรจะนำตำนานต้นไม้ใหญ่มาเป็นตำนานสิ่งแวดล้อม เพราะเกี่ยวข้องกับโดยตรงและยังมีปรากฏให้เห็นเป็นหลักฐาน นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งที่หลงปู่สิงห์ ได้ทิ้งไว้ให้เป็นมรดกของลูกหลานอีกด้วย...”

(ผู้ร่วมสนทนาคนที่ 12)

นอกจากนี้แล้วยังมีผู้ร่วมสนทนาคนที่ 4, 7, 8 และ 9 เห็นด้วยกับผู้ร่วมสนทนาคนที่ 12

“...แต่สิ่งที่เราจะลืมเสียไม่ได้ก็คือตำนานของหมู่บ้านของตนเอง ซึ่งก็คือตำนาน ช้าง ซึ่งช้างก็เป็นส่วนหนึ่งที่แสดงออกถึงความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมของบ้านหนอง เขื่อนช้าง อีกทั้งยังเป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้านอีกด้วย...”

(ผู้ร่วมสนทนาคน 3)

และผู้ร่วมสนทนาทุกคนเห็นด้วยกับผู้ร่วมสนทนาคนที่ 3

เมื่อมีผู้เสนอหลายตำนานด้วยกันซึ่งต่างก็มีความสนใจ และเป็นเอกลักษณ์ของบ้านหนองเขื่อนช้างทั้งสิ้นผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าค่านทรพยากร และสิ่งแวดล้อม มีตำนานที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม 3 ตำนาน ได้แก่ ตำนานต้นไม้ใหญ่ ซึ่งเกิดจากการอนุรักษทรพยากรป่าไม้ของหลวงปู่สิงห์ ตำนานช้างเป็นตำนานเกี่ยวกับประวัติของบ้านหนองเขื่อนช้าง และตำนานเต่าซึ่งเป็นประวัติถิ่นที่อยู่อาศัยอันอุดมสมบูรณ์ของเต่าในคอนปู่ตาบ้านหนองเขื่อนช้าง

### ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะ ผู้ร่วมสนทนากลุ่มส่วนใหญ่กล่าวว่าไม่ต้องสร้างตำนานบุญบั้งไฟไว้ในศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แต่ให้องค์การบริหารส่วนตำบลช่วยประชาสัมพันธ์บุญบั้งไฟให้คนได้รู้จักมากๆ จะได้มีคนมาเที่ยวชมงานเยอะๆ เป็นการกระตุ้นระบบเศรษฐกิจของตำบลทำสองคอนด้วย



มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม  
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY